قسەیەك لە سەر قسەیەكی درەنگكەوتوو !

زۆر هێژا كاك فەلەكەدین كاكەیی

سڵاوێكی كوردستانیانەی گەرم،

ئەوەی راستی بێت گفتوگۆیەكی بەڕێزتان لەگەڵ رۆژنامەی *رووداو* (ژمارە ٦٧ بە بەرواری ٢٠١٠/١٠/١٩) وایلێكردم ئەم نامەیەتان بۆ بنووسم بە هیوای ئەوەی بەشداریەك بێت لە ورووژاندنی یا راستتر بڵێم ورووژاندنەوەی هەندێك بابەت كە لە دیمانەكەتانا باسیان لێكراوە و پێشتریش خۆم گرنگیم پێداون و كاریشم لە بوواری سیاسەتی عەمەلیدا لەگەڵ هەندێكیاندا كردووە.

بەڕێز،

لە گفتوگۆكەتدا كۆمەڵێك بابەتت ورووژاندوە كە لە لایەكەوە جێگەی ستایش و دەستخۆشیكردنە، لە لایەكی ترەوە باسوخواسەكەتان مرۆڤ نیگەران دەكات، وە بە تایبەتیش كاتێك ئاماژەكان لە رۆشنایی سیاسەتی سەركردایەتی كورد لە باشووری كوردستان خوێندنەوە و تێگەیشتنیان بۆ دەكرێ، كە بڕوام وایە زیاتر سیاسەتی خۆهەڵواسین بە رووداوەكان و ژیانكردن لەسەر حسێبی رووداوەكانە تا ئافراندنیان. بە مانایەكی زۆر كورت، ئەو سەركردایەتیە بێ ستراتیژ و بێ ئاسۆی سیاسیە.

هەر چەندە لەو بڕوایەدام كە هەموو دەرفەتەكان بۆ باشووری كوردستانێكی سەربەخۆ لەدەست نەچوون، بەڵام ئەمە ٢٠٠٣ نیە بەڵكو ئەمڕۆ ٢٠١٠یە. بۆ سیاسەت و سیاسەتكردن نەك ٧ساڵ زۆرە بەڵكو هەروەك لینین و دیڤید بنگوریون و هیلمۆت كۆڵ راست بۆی چوون (لە سێ مەقتەعی مێژوویی زۆر جیادا — یەكەمیان دەربارەی كاتی ئەنجامدانی شۆڕشی ئوكتوبەر،

دوەمیان دەربارەی ڕاگەیاندنی دەوڵەتی ئیسرائیل و سێهەمیان لەسەر بڕیاری یەککردنی هەردوو ئەڵمانیاکە-) کە **یەك دانە سەعاتیش بۆ سیاسەت زۆرە**. . .

بۆ زیاتر قسەکردن لەسەر ئەم تێزانەی سەرەوە و قسەکردنیش لەسەر ئاخافتنەکانی جەنابت (کە لێرەدا بە قسەی درەنگوەخت ناویان دەبەم)، بە تایبەتی ئەو پەیڤانەی کە پەیوەندیان بە بابەتی ریفراندەمەوە هەیە، ئەم چەند تێبینیەی خوارەوە دەخەمە ڕوو:

١) کارسە سیاسیەکەی دوای کەوتنی دکتاتۆر لەوەدا بوو کە سەرکردایەتی کورد لە باشوور وە بە تەسکبینیەکی زۆرەوە *بە هزر و بیرێکی کۆن کاری لەگەڵ حاڵەتێکی تەواو نوێی مێژوویی و جیوستراتیژیدا کرد*. . . من تێدەگەم ئەگەر لە حاڵەتە سیاسیە ئاڵۆزەکەی عیراقی دوای سەددامدا بۆ ئەمریکیەکان زۆر شت چاوەڕواننەکرا و بووبێت، بەڵام مرۆڤ هەرگیز ئاسان نیە لەوە بگات کە سەرکردایەتی کوردیش کۆمەڵێك ناشەرازایی و ناکارامەیی و کورتبینی پێوە دیار بوو، هەر چەندە کورد ٨٢ ساڵ بوو بەزۆر بەو دەوڵەتە لکێنرابوو ئەو هەموو ماوەیە لە خەباتی بەردەوام دابوو بەرامبە رژێمەکانی ئەو دەوڵەتە؛ بەم پێیەش دەبێ سەرانی کورد لە هەموو کەسو لایەنێك ئاگاداری و شارەزایی زێتری هەبێت بۆ چارەسەری یەکجارەکی کێشەی کور لە رێگەی کۆتایی دانانێك بۆ بوونی ئەو دەوڵەتە، یا هەر نەبێ کارکردن بەو ئاراستەیە لە بڕی ژیاندنەوە و دامەزراندنەوەی سەرلەنوێی. با ئەم مەسەلەیە زیاتر روون بکەمەوە:

بەندە هەر رۆژێك دوای کەوتنی دکتاتۆر دوو نامەم بە دوای یەکتردا (لە رۆژانی ٢٠٠٣/٤/١٠ و ٢٠٠٣/٤/١١) بۆ هەردوو حکومەتەکەی پارتی و یەکیەتی ناردووە. بەبێ ئەوەی سەرتان بە گێڕانەوەی تەواوی ناوەڕۆکی نامەکان بئێشێنم، تەنها چەند ئاماژەیەك دەکەم لەو شتانەی کە لە نامەکاندا هاتوون وە پەیوەندیدارن بە ناوەڕۆکی دیمانەکەتان: ١- لە نامەی یەکەمدا هاتووە کە رازیبوون بە لکانەوەی باشوور بە عیراق گەڕانەوەیە بۆ چوارگۆشەی ژمارە یەك (واتە گەڕانەوەیە بۆ حاڵەتی ساڵی ١٩٢١)...؛ ٢- هەر لە نامەی یەکەمدا دەڵێم "لەوە دەچێ سەرانی کورد لە باشوور باوەڕیان کردبێ کە ئەوان میعماری دەوڵەتی داهاتووی عیراق دەبن. ئەگەر وا تێگەیشتبن، ئەوا بە حیسابێکی مێژوویی چەوتدا چوون، کورد لە عیراقی داهاتوودا ناتوانێ میعمار بێت. لە باشترین حاڵ وەك ساڵانی (١٩٢١ - ١٩٩١) دەبێ... عیراقی داهاتوو عیراقی ململانێ دەبێت لە نێوان پرۆژەیەکی شیعی بەرامبەر سوننی عەرەبی...بە کورتی عیراقی دوای سەدام عیراقی ململانێ دەبێت، نەك هی ئەزموونی دیمۆکراسی..." هەر لەم بارەیەوە لە نامەی دووهەمدا نووسیومە: "ئەگەر کورد رابکێشرێتە ناو گەمەیەکی ئەوها ئەوا خەتەری هەیە کە

کوردستانیش لەدەست بدا و عیراقیش بەدەست نەیەنێت." بەڵێ ئەوە رۆژەیەکەیە کە لە دیمانەی بەرێزتانەوە، ئەو جەدەلە، کەم یا زۆر، هەستی پێدەکرێت؛ ٣- لە خاڵی ٧ی هەمان نامە (واتە نامەی یەکەم)دا دەڵێم: "وا دەزانم ئەگەر بە زووترین کات پارتی و یەکێتی وە بە کارێکی زۆر بە پەلە هەوڵی ئەوە نەدەن کە باسی مافی چارەی خۆ نووسین و رێفراندەم و پرسکردن بە رای خەڵکی کوردستان لەمەڕ دوارۆژیان بکەن، ئەوا لە باشترین حاڵەتدا کورد دووچاری دوارۆژێکی ناروون و نادیار دەبێ. . .: ئەوا کورد دەگەڕێتەوە چوارگۆشەی ژمارە یەك. . ." هەر لەم بۆچوونەوە بەندە بە هاوڕێیەتی ٤ کەسی تر رۆژانی ٤ و ٥ی مانگی ١ ساڵی ٢٠٠٤ سەردانی هەردوو سەرکردە مەسعود بارزانی و مام جەلالمان کرد (هەڵبەتە لە دوو دیداری جیادا) وە لەبەردەمیان گووتم "کورد لە لوتکە نزیك بۆتەوە گەر پاڵنەدرێ بۆ سەر لوتکە ئەوا بە ئەگەری یەکجار زۆر بەرەو هەڵدێر دەگەڕێتەوە." وە پێشنیاری بەندە بۆ ئەو پاڵدانە (راستتر بڵێن ئامرازی ئەو پاڵدانە) ریفراندەمێکی سەرتانسەری بوو. داخەکەم وا دەرکەوت کە (هەڵبەتە بۆچوونی خۆم ئەو کاتەش وابوو): سەرکردایەتی کورد لە مامەڵەکردنی عیراقی دوای سەدام هێشتان هەر ئەسیری کوردایەتی و بیری سیاسی عیراقی کۆن و بەر لە رووخان بوو، لە راستیدا بیری ١٩٥٠کان و ١٩٦٠کانی سەدەی رابردوو بوو. ئەم سەرکردایەتیە ئەسیری ئۆتۆنۆمیزم بوو (بەم مانایە فیدرالیش هەر دەکەوێتە چوارچێوەی تەرتیباتی ئۆتۆنۆمیەوە): لە راستیدا هەندێك سیستەمی ئۆتۆنۆمی هەن لە جیهاندا، لە زۆر روەوە، بەهێزترن لەو فیدرالیەی کە لە چوارچێوەی دەستوری عیراقدا هاتووە، بەڵام لەوەش خەراپتر لایەنی عەرەبی بەمەش رازی نیە...؛ ٤- لە خاڵی شەش (٦)ی هەمان نامەدا هاتووە "قەوارەی تراژیدیاکە گەورەترە و مەداشی فراوانترە کاتێك دەبینین ئەو رۆڵی هاوسەنگیکەرەی بریتانیەکان بەزۆر بەسەر کوردیان سەپاند ساڵی (١٩٢١)، ئەمڕۆ دوای (٨٢) ساڵ کورد شانازی بەو رۆڵەوە دەکات کە هەیبێت لە عیراقی دوای سەدام. . ."؛ ٥- هەر لە نامەکاندا ئەوە هاتووە کە پێویستە سەرکردایەتی کورد ئەم پرسیارە جددیە لە خۆی و ئەمریکیەکانیش بکات: ئایا کە پرۆژەی بریتانی لە دەوڵەتی عیراقی یەکبوودا لە ماوەی ٨٢ ساڵدا سەرنەکەوت، ئەوە چیە وا دەکات کە ئەمریکیەکان لە هەمان پرۆژەدا سەرکەوتوو بن؟ داخەکەم سەرکردایەتی کورد نەك هەر ئەو پرسیارە جددی و پێویستەی نەکرد (نە لە خۆ و نەش لە ئەمریکیەکان) بەڵکو خۆشی کرد بە سەری رمی مومکنکردنی نامومکن (کە پرۆژەی دەوڵەتی عیراقە)... ئاخر کاك مەسعود، لە دوای ٥٠ رۆژ مانەوە لە بەغدا لە کاتی پرۆسەی نووسینەوەی دەستور، کە گەڕایەوە کوردستان رایگەیاند کە شانازی نەك هەر بە چەسپاندنی مافەکانی کورد لە دەستوردا دەکات، بەڵکو شانازیش بەوەوە دەکات کە سوننە و شیعەشی لەیەکتر نزیك کردۆتەوە. هەر ئەو کاتە سەرانی پارتی دیموکراتی کوردستان بە شانازیەوە رایانگەیاند کە زیاتر لە ٢٥ کۆبوونەوەی نزیککردنەوەی سوننە و شیعە لە یەکتر تەنها لە ماڵی (یا راستتر بڵێین لە بارەگای کاری) کاك مەسعود لە بەغدا ئەنجامدراوون؛ جگە لە

کۆبوونەوەی تر لە شوێنی تر. ئەمە دەچێتە مێژووەوە وەك یەكێك لە موفارەقە (پەرادۆكس)ە گەورەكانی سیاساتی كوردی، كە لە راستیدا ئەو سیاسەتە پڕیەتی لە موفارەقەی كوژەر و سەیر و سەمەرە! لێرەدا نامەوێ موفارەقەكان بژێرم، بەڵام سەیر ئەوەیە كە زۆر جار لایەنە كوردیەكان لە گەڵ بەرامەبەرە دوژمن و داگیركارەكە "دیموكراتتر‌ن" تا لە گەڵ برا و خوشكە كوردستانیەكانی!! هەروەك خۆی دەخوازێ وابێت، مام جەلال ئەو شانازیەی بە ٤ ساڵی سەرۆكایەتی كۆماری عیراقەوە دەكات بە تەواوی خەباتی پێشوویەوەی ناكات! ئەوەتا مام جەلال هەر كەمێك بەر لە كەوتنی دكتاتۆر (لە ٢٠٠٣/٣/٢١) دەڵێت **"من خەون بە عیراقەوە دەبینم نەك بە كوردستانەوە."** ئەمە هەر لەخۆوە نەهاتووە و كەسیش مام جەلالی مەجبوور نەكردوە ئەوها فكر بكات بەڵام ئەمە رێك بەرهەمی مەدرەسەیەكە لە بیركردنەوە و جیهانبینیێكە و خۆناسین و ئەویتر ناسینێكە (كوردایەتیە كاتبەسەردا چوو و كلاسیكیەكەیە)و...هتد، كە تا ئەمرۆش بە توندی باڵی بەسەر ئەندێشە و فەلسەفەی سیاسی سەركردایەتی ئەو بزاڤەدا گرتووە و لێناگەڕێ هاوكاتی خۆی ببینێ. . .

٢) لە دیمانەكەدا باستان لە مەسەلەی ریفراندەم كردوە. حەز دەكەم لەم بارەیەوە چەند تێبینیەك بخەمە روو: ١- جێگەی داخە تا ئێستاش سەركردایەتی سیاسی، بە تایبەت هی پارتی و یەكێتی بەڵام هی ئۆپۆزیسیۆنیش، لە ماهیەت و رەهەندەكان و گرنگی پرەنسیپی ریفراندەم نەگەیشتوون. دەڵێم پرەنسیپ، چونكە هەڵوێستی پارتی و یەكێتی لە بزاڤی ریفراندەمی ساڵی ٢٠٠٤ باسێكی ترە، كە هەر لەم تێبینیانەی بەردەستدا دەگەڕێمەوە سەری. ریفراندەم بەو شێوەیەی كە بەندە تێیگەیشووم: أ- رووی دراوێكە كە لە دوو روو پێكهاتووە؛ روێكیان لەسەری نووسراوە مافی چارەی خۆنووسین وە رووەكەی تریش ریفراندەم. لە راستیدا مافی چارەی خۆنووسین لە تەرجەمەی عەمەلیدا دەكاتە (یا دەبێتە) ریفراندەم؛ ب- تەنها لە رێگەی ریفراندەمەوە خەڵكی دەتوانن گوزارەش لە ئیرادەی تاك بە تاكی خۆیان بدەن لە هەنگاوێكی گشتگیری چارەنووسسازدا؛ ج- ریفراندەم تاك چالاك دەكا و پەیوەندیداری دەكا بە چارەنووسەكەیەوە، كە هیچ پرۆسەی تر ناتوانێ ئەو ئەنجامەی هەبێت؛ د- ریفراندەم ناحەزانی بیرۆكەی سەربەخۆبوون ئیحراج دەكا بەڵام، جیا لە زۆر ئامرازی تری خەبات، بەهانە ناداتە دەست دوژمن بۆ تۆڵەسەندنەوە...؛ د- ریفراندەم بە شێوەیەكی نوێ، جیا لە شێوازە تەقلیدیەكە، سەرەنجی رای گشتی جیهانی بۆ خۆی رادەكێشێ وە ئەو رایە گشتیە بە شێوازێكی هاوچەرخ و تەندروست بە چارەنووسی كوردەوە پەیوەندیدار دەكات...؛ ح- لە رێگەی ریفراندەمێكی گشتیەوە دەكرێ بە شێوەیەكی زۆر جیا نەتەوە یەكگرتووەكان و رێكخراوە جیهانیە پەیوەندیدارەكان بخرێنە بەردەم ئەمری واقع و بەشێوەیەك پەیوەندیدار بكرێن كە

زۆر جیایە لەوەی ئەو پەیوەندیدارکردنە لە ڕێگەی بڕیارێکی سیاسی دەسەڵاتی کوردی یا حزبێکی سیاسی کوردیەوە هاتبێ؛ هـ- ریفراندەم مۆری ئەمریکی (وەك بارگرانایەکی سیاسی) لەسەر هەر هەوڵێکی سەربەخۆیی باشووری کوردستان لادەبات وە ئەو هەوڵە، هەرچەندە بە پشتگیری ئەمریکاش بێت (شاراوە یا ئاشکرا)، دواجار وەك هەنگاوێکی خۆماڵی و ئیرادەی خەڵك دەردەکەوێ، کە ڕەدکرنەوەی یا دژایەتیکردنی ئاسان نابێت. جگە لەمەش، ئەمریکا لەبەر دەم دۆستانی (تورکیا و وڵاتانی عەرەبی) ئیحراج نابێت، چونکە ئەم هەنگاوی سەربەخۆییە لە ڕێگەی ئیرادەی خەڵکەوە (بە هەنگاوی ریفراندەم) هاتووە نەك لە ئاکامی پیلانێکی ئەمریکا و ڕۆژئاوا بۆ دابەشکردن و لەت و پەتکردنی ناوچە؛ س- لەگەڵ هەر ئەگەرێکی زیندووبوونەوەی بزاڤی ریفراندەم لە داهاتووەکی نزیك یا دووردا، گرنگترین شت ئەوەیە کە پارتی و یەکێتی دەست لەو بزاڤە هەڵگرن. با بۆ یەکەم جار کورد ببێ بە خاوەن پڕۆژەیەك کە ***لە هەموو نەتەوەوەیە و هی هەمو نەتەوەیە و بۆ هەموو نەتەوەشە.*** بزاڤێکی ریفراندەم ناتوانێ خەبات بۆ ئازادی و سەربەخۆییەکی ڕاستەقینە بکات ئەگەر بێت لە بوون و ماهیەتیدا ئازاد و سەربەخۆ نەبێت ! ٢- من بە ڕاشکاوی دەڵێم ***شکستی*** بزاڤی ریفراندەم لە باشووری کوردستان دەرهاوێشتەی ڕاستەوخۆی سیاسەتی چەوت و کورتبینی پارتی و یەکێتی بوو. ئەوان لەبەر زۆر هۆ چۆکی بزاڤی ریفراندەمیان شکاند: أ- لە ڕۆشنایی پرەنسیپێکی سەقەت و نادیمۆکراتیانە "ئەوەی لەبەر دەستی خۆم نەبێ، نابێ بوونی هەبێ..."؛ ب- پارتی و یەکێتی بزاڤی ریفراندەمیان وەك هەڕەشەیەکیان بینی بۆ هەیمەنەی سیاسی خۆیان، نەك وەك ***سەرچاوەی هێز بۆ ناسیۆنالیزمی کوردی و خەڵکی کوردستان***؛ ت- ئەو دوو هێزە لەوە ترسان کە دواجار بزاڤی ریفراندەم ململانێی سیاسی لە باشووری کوردستان (ڕوو لە ناوەخۆ) لە قازانجی هێزێکی ئەلتەرنەتیف یەکلا بکاتەوە وە وایان زانی ئەم بزاڤی ریفراندەمە دەبێتە ئەو ئەلتەرنەتیڤە، کە لە ڕاستیدا مەبەستی ڕاستەوخۆی ئەو بزاڤە ئەوە نەبوو. بە مانایەکی تر ئەوان سەرئێشەی سەرەکیان ئەوە بوو ئایا ریفراندەم لە ***ڕووی ناوەوە چ هەڕەشەیەك دەبێ لە هەیمەنەی سیاسی ئەوان تا تەماشاکردنی ئەو بزاڤە وەك سەرچاوەی هێزێکی مێژوویی یەکلاکەرەوە لە پڕۆژەی بوون یا نەبوونەوەی عیراق*** (واتە ململانێی بەخۆبوون و سەربەخۆبوونی باشووری کوردستان لە لایەك یا جارێکی تر بە توندی لکانەوەی بە عیراق لە لایەکی ترەوە)؛ ج- بزاڤی سیاسی باشووری کوردستان بەردەوام لە ئاستی داواکاری سەربەخۆیدا، خۆی بچووك بینیوە. وە هەر ئەوەش بوو سەرچاوەی خوێندنەوە و هەڵوەستەی ئەو دەسەڵاتە لە بزاڤی ریفراندەم. لە ڕاستیدا پەیامی هەرە سەرەتایی کاك مەسعود لە بەرامبەر بزاڤی ریفراندەم ئەوە بوو کە "بەردی گەورە نیشانەی نەهاوێشتنە"! ئەمە ئەو پەیامەی بارزانی بوو کە، لە ڕێگەی نوێنەری پارتیەوە، بە کۆبوونەوەیەکی گەورە و گرنگی کوردستانیانی خوارووی سوید (کە لە شاری مۆلو لە ٢٠٠٤/٨/٢٢) ڕاگەیەندرا؛ د- هەر مام جەلالیش بەرپرسە لە ڕاگرتنی بەرنامە نایابەکەی

کوردسات (بەرەو ریفراندەم)، ئەو بەرنامەیەی کە توانی جوانترین خزمەت بە بزاڤی ریفراندەم بکات؛ هـ- لە راستیدا کاتێك نوێنەرانی کۆمیتەی ریفراندەم چوون بۆ بەغدا لە کاتی ئیدارەی مەجلیسی حوکم تەنها چەند رۆژێك بەر لە دەرچوونی یاسایی ئیدارەی دەوڵەت (ناسراویش بە دەستوری کاتی)، هەندێ کەسایەتی عەرەبی (لەوانەش ئەحمەد چەلەبی) پێشوازی گەرمتریان لەو نوێنەرانە و بیرۆکەی ریفراندەم کرد تا کاك مەسعود و مام جەلال. بەلام دەبێ ئەوەش بگوترێ سیاسەت و شێوەکارکردنی کۆمیتەکە خۆیشی خۆکوژانە بوو، بە رادەی یەکەم چوونکە قەبوولی کرد بکەوێتە ژێر سێبەری قورسی ئەو دوو حزبە حوکمڕانەی باشوور و نەشی توانی لە مەدرەسەی ئۆتۆنۆمیزم رزگاریبێ؛ س- دەسەڵاتی کوردی لەوە ترسا کە ئەگەر ئیرادەی کورد لە باشووری کوردستان لەرێگەی بزاڤێکی راستەقینەی ریفراندەمدا چالاککرا ئەوا دواجار هەر ئەو ئیرادەیە بە ئەگەری زۆر بەرەو رووی خودی خۆیان (واتە دەسەڵاتدارانی باشووری کوردستان) دەبێتەوە.

٣) لە دیمانەکەتدا لە گەڵ *روداوو* ئەوە خویا دەبێ کە ئێوە گەیشتوونەتە هێڵی *"بێئومێدی"* لە پرۆژەی دەوڵەتی عیراق و چارەنووسی باشووری کوردستان لەم پەیوەندیەدا. هەر لەم رۆشناییەشەوە دەڵێیت **"لە سەربەخۆیی زیاتر هیچ رێگەیەکمان لەپێش نیە."** لەم بارەیەشەوە حەز دەکەم چەند تێبینیەك بدەم: أ- جێگەی ستایش و دەستخۆشیە کە بەرپرس و کەسایەتیەکی سیاسی بە پێگەی ئێوە ئەو رادەیەی لە راشکاوی تیابێ کە بەو روونیە گوزارەش لە کێشەکان بکات. مخابن بەشی زۆری سەرانی کورد لە باشوور بە شێوەیەکی تر گوزارەش لە شتەکان دەکەن وە لە راستیدا هەر ئەوهاش هەڵسوکەوت دەکەن، ئەویش بەو مانایەی کە **پرۆسەی سیاسی لە عیراق هێشتان هیوابەخشە.** دیارە ئەو جۆرە سەرکردانە کاتێکی تریان پێویستە تا بگەنە هەمان ئەو دەرەنجامەی جەنابت؛ ب- لە بەراوردێکی بە پەلە لە نێوان ناسیۆنالیزمی کوردی و زایۆنیزمدا، جیاوازیەك بە قەد ئەوەی ئەرز و ئاسمان دەردەکوێ: لە راستیدا جوەکان لە فەلەستین لەسەرەتای ١٩٢٠کانەوە هەوڵی **نامومکنکردنی فەلەستینێکی یەکبوویان** دەدا، بە مانایەکی تر هەوڵی **مومکنکردنی دابەشبوونی فەلەستینیان** دەدا، ئەمەش رێك لە رێگای *بێهیواکردنی بەریتانیەکان لە پرۆژەی دەوڵەتی فەلەستین بەدەست هات*. ئەو بۆچوون و ستراتیژەی جووەکان لە سەرەتای بیستەکانەوە بەچڕی جێگیر بوو، کە دواتر بۆیان چوویە سەر: بەریتانیا بێهیوا بوو (یا راستتر بڵێن زایۆنیستەکان وایان لێکرد کە هیوا بە فەلەستینی یەکبوو لە دەست بدات) و بەم هۆیەش بڕیاری خۆکێشانەوەی یەکجارەکی لە فەلەستین بدا لە ساڵی ١٩٤٧ و لە ساڵی دواتریش بە فیعلی کشایەوە و دەوڵەتی ئیسرائیلیش بەبێ یەك کاتژمێریش دواکەوتن راگەیەنرا... ئەمە لە کاتێکدا کە هێشتا جوەکان بەو هەموو

ئەزموونە تاڵە لەگەڵ عەرەب تێپەڕنەبووبوون... کەچی سەرانی کورد دوای ٨٢ساڵ لە ئەزمونێکی تاڵ و خوێناویدا (ئەنفال و هەڵەبجە و ...هتد) لەگەڵ دەوڵەتی عیراق، هەتا لە دوای رووخانی دکتاتۆریەتیش، ئەوجا نەك هەر بە بەرنامەی بێهیواکردنی ئەمریکیەکان لە پرۆژەی دەوڵەتی عیراق کاریان نەکرد بەڵکوو تەواو بە پێچەوانەوە بە بەرنامەی سێ بەهیاوابوون و بەهیواکردن کاریان کرد، لە سەر ئەو بڕوایەی کە تەنها چارەسەر بۆ کێشەی کورد عیراقی "دیمۆکراتی و فیدراڵیە" (واتە ئۆتۆنۆمی بۆ کوردستان و دیمۆکراتی بۆ عیراق)! ئەم سێ بەهیوابوونەش ئەمانەن: یەکەمیان، هیوا درووستکردن لای خەڵکی کوردستان کە تەنها چارە عیراقی دیمۆکراتی و فیدرالیە وە دەنگدانیش بە دەستووری هەمیشەیی عیراق "دەنگدانە بە رێگرتن لە سەرهەڵدانەوەی ئەنفال و هەڵەبجە"؛ دووەمیان، هیوادروستکردن لای ئەمریکیەکان کە باشترین چارەسەر عیراقی دیموکراتی و فیدرالیە. ***سەرکردایەتی کورد هەرگیز زاتی ئەوەی نەکرد بە راشکاوی بە ئەمریکیەکان بڵێ کە هیچ ئامراز و هۆیەك نیە کە ئێوە لە پرۆژەکەی بەریتانیا سەرکەون کە خۆی ٨٢ ساڵە شکستی هێناوە و بەشی کوردیش لەو پڕۆژەی بەریتانیایەدا هەرماڵوێرانی و کۆمەڵێك تراژیدیا بووە***؛ بەهیوابوون یا بە هیواکردنی سێهەمیشیان بریتی بوو لە دانی هەموو هەوڵێك بۆ رازیکردنی شیعە و سوننەی عەرەب وە نزیککردنەوەیان لە یەکتر. ئاخر بۆ مموکنکردنی ئەو پڕۆژەیەی دامەزرانەوەی سەرلەنوێی عیراق سەرانی کورد دەیان هەڵەیان کرد، یەکێ لەو هەڵانە ئەوەبوو کە هەموو هەوڵێکیان دا لە پێناوی بەشداریکردنی سوننەی عەرەب لە هەڵبژاردنەکانی پێشووی عیراقدا، وە لەم پێناوەشدا سەرانی کورد بەوەش رازیبوون کە مادەی ١٤٢ لە رەشنووسی دەستور زێدە بکرێ (کە مەبەست لەو ماددەیە ئەوەبوو کە دوای هەڵبژاردن گۆڕانکاری لە دەستوردا بکرێت؛ ئەو هەمموە لە پێناوی بەشداری سوننە (یا راستتر بڵێین بەشێك لە سوننەی عەرەب – تارق هاشمی و جەماعەتەکەی) لە پرۆسەی سیاسیدا. هەموو ئەوەش لە پێناو سەرخستنی پرۆسەی سیاسی لە عیراق و مومکنکردنی پڕۆژەی سەرلەنوێ ئاوەدانکرنەوەی عیراق و تەواوکردنی تەوق و قەفەس بەدەوری کوردا لەو وڵاتە. شایەنی وتنە، لە وتاریکمدا، کە لە ٢٠٠٥/١٠/١دا بڵاوبۆتەوە، بە دوور و درێژتر باسی ئەم ئیشکالیەت و موفارەقەی سێ دانە بەهیواکردنەم کردوە، کە تەواو بە پێچەوانەوە پێویست بوو هەوڵدان بێت بۆ سێ دانە بێهیواکردن. هەر لەوێ و لە زۆر بۆنەی تریش باسم لەوە کردوە کە هیوای راستەقینەی کورد رێك لە سێ بێهیوابوون دایە. . . داخەکەم ئێستا هەندێ درەنگە، وە دەتوانێ زۆریش درەنگ بێت، بۆ ئەو سێ بێهیوابوونە. . . بە هەر حاڵ، وا دەزانم هەموو دەرفەتێك لەدەست نەچووە!؛ ب- دوو کەسایەتی کورد (هوشیار زێباری و مام جەلال) هەڵسوکەوتیان لە بابەتی مومکنکردنی دەوڵەتی عیراق نیگەرانئامیز و ترسناك بووە. لیرەدا تەنها، وەك نموونە، باس لە هەوڵی بێوچانی ئەو دوو کەسە دەکەم بۆ دەرهێنانی عیراق لە بەندی حەوتی پرۆگرامی نەتەوە یەکگرتووەکان. بەم دەرهێنانەش بە مانای

کۆتاییهاتنی به تەواوەتی به بڕیارەکانی ٦٨٨ و ٩٨٦ی نەتەوە یەکگرتووەکان کە لە کاتی کاراکردنەوەی هەردوکیان کورد دەبێ بە خودی ***ئامراز و ئەلتەرنەتیڤێك*** بۆ جیابوونەوە لە عیراق. ئاخر دەرهێنانی عیراق بە تەواوەتی لە بەندی حەوت مانای گەڕانەوەی تەواوی سەروەری بۆ عیراقە و بەو مانایەش کاملبوونی تەوقە لەسەر وجوودی کورد. بە مانایەکی تر تا عیراق مابێتەوە لە چوارچێوەی ئەو بەندە ئەوا ئەگەر زۆرە کورد بتوانێ راستەوخۆ سوود لە بڕیاری نەتەوە یەکگرتووەکان (ژمارە ٩٨٦ — واتە نەوت بەرامبەر خۆراك و دەرمان، کە ١٣٪ی یەکسەر بۆ کوردستان بوو لە ژێر چاودێری نەتەوە یەکگرتووەکاندا) وەربگرێ لەکاتی هەر دابڕانێك لەگەڵ بەغدا یا هەر قەیرانێکی جددی کە دابڕانی بەتەواوەتی نێوان کوردستان و عیراقی عەرەبی لێبکەوێتەوە... بە هەر حاڵ، کە ناوی ئەو دوو بەرپرسە کوردە دەهێنم مانای وانیە هەنها ئەوان لەو موفارەقە کاریسەئامێزە بەرپرسن بەڵکو تەواوی سەرکردە کوردەکان، جا ئەو سەرکردانە هەر پلە و پایەیەکیان دەبێ با ببێ. ئەوەی من ئاگادارم تا ئێستا نەمبیستوە بەرپرێسێکی کورد لەسەر ئەو بابەتە راوەستێی و ختورەتی دەرچوونی عیراق لە ژێر ئەو پەرەگرافە بە راشکاوی بخاتە روو وە بە بێ دوودڵی بڵێ "**دەرچوونی عیراق لەو پەرەگرافە بە مانای پاشەکشەیەکی جددی و بگرە کاریسەش بۆ کورد دێت...**"؛ ج- هەموو ئەو بەرپرسە کوردانەی لە بەغدان و بەوانەی کوردستانیشەوە نەیان توانی ووردەکاریەکانی رێکەوتنی ئەمریکا و عیراق ببێنن کە هەر نەبێ لە سێ (٣) مادەیدا ئەو رێکەوتنە دەتوانرێ بەرامبەر (یا دژی) کورد بەکار بهێنرێ... مرۆڤ دەتوانێ بپرسێ بۆ ئەو حاڵەتە؟ وەڵامێك دەتوانێ ئەو راستیە بێ کە سەرکردایەتی سیاسی کورد لە عیراقی دوای سەدام نەك هەر هیوایەکی مزەوەری بە خۆی و خەڵك بەخشی (بەو مانایەی کە هەموو شتێك نوێیە و هەموو شتێك باشە و هەموو مافەکان لە دەستوردا چەسپاون و هەموو شتێك بە دڵی کوردە، ئەمریکا لەگەڵ کوردە و . . . هتد) بەڵکو بە دەستی خۆی خۆی و خەڵکی کوردستانیشی بەنج کرد!

زۆر بەڕێز،

لە کاتێکدا ئەم تێبینیانە دەنووسم بە پەیوەندی لەگەڵ دیمانەکە، ئەو راستیەش دەزانم کە جەنابت یەکێك بوویتە لەو سەرکردە دەگمەنانە کە لە ماوەی ساڵانی دوایدا گوزارەشتان لە کۆمەڵێ نیگەرانی کردوە و هەوڵی ئەوەشتان داوە کە دەرهاوێشتەکان لە ماتماتیکی سیاسەتی کوردیدا هەر بە یەك هاوکێشە دەرنەهاوێژرێن، بەڵکو دەکرێ هاوکێشە (موعدەلە)ی تریش تاقیبکرێتەوە (یا بکرێنەوە). وتارەکەت بەر لە دوو ساڵێك (پەشیمانم، پەشیمانم، پەشیمانم) وە ئەو ئاماژەیەش بە سەربەخۆی کە لە دیمانەکەی *رووداودا* کردووتە، نموونەی گرنگن . . .

تێبینی: بۆ بینینی نامەکان و وتارەکانم دەربارەی ریفراندەم و باسوخواسی تر، تکایە بڕوانە ماڵپەڕی تاکە کەسیم burhanyassin.com وە یا کتێبی *عیراقی دوای سەدام و چارەنووسی باشووری کوردستان،* (کوردستان، ٢٠٠٨). ئەگەر هەڵە نەبم نوسخەیەکم لەو کتێبە ناردوە بۆتان لە رێگەی کاك (تەحسین قادر)ەوە. !

لە دوایدا سوپاس بۆ ئەو دەرفەتە

هەر شاد و تەندروست بن،

براتان، بە رێزێکی زۆرەوە،

بورهان أ. یاسین

لوند، سوید، ٢٨/١٠/٢٠١٠